

ДОСВІД ПРИВАТНОЇ ДВОРЯНСЬКОЇ ДОПОМОГИ В РОКИ КРИМСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті на матеріалах тогочасних журналів та архівних джерел висвітлюються найважливіші аспекти благодійної діяльності дворянства в напрямку підтримки постраждалих, поранених і хворих військовослужбовців. Розкриваються основні форми сприяння представниками шляхетного стану полегшенню соціального становища в країні в умовах Кримської війни.

Методологія даного дослідження ґрунтується на загальнонаукових принципах (історизму, об'єктивності, науковості) й історико-наукових методах (історико-генетичний, історико-типологічний, історико-порівняльний, хронологічний), що дозволили об'єктивно розкрити зміст благодійної діяльності представників шляхетного стану Таврійської губернії у військових умовах.

У висновку стверджується, що дворянська спільнота губернії відіграла значну роль у підтримці воїнів, їх сімей, поранених і хворих в 1854-1855 рр. Мотивація благодійної діяльності кращих представників дворянського стану ґрунтувалася на принципах християнського милосердя та людинолюбства.

Ключові слова: Кримська війна, пожертвування, надання допомоги, дворяни, поранені, шпитали, Таврійська губернія.

На сучасному етапі, коли війна стала неблаганною реалією для України, особливої актуальності набуває історичний досвід, накопичений у сфері військової благодійності. В умовах війни держава та суспільство мають приділяти значну увагу милосердю, благодійності й співчуттю. Показником цього є внесок приватних осіб і громадських організацій у справу допомоги постраждалим, хворим і пораненим воїнам, їхнім родинам.

Особливості організації благодійної допомоги постраждалим у період війн XIX-XX ст. досліджувало чимало науковців. Так, форми і методи взаємодії державних і місцевих органів самоврядування з громадськими організаціями та населенням у роки російсько-японської війни на прикладі В'ятської губернії є об'єктом вивчення Л. Волкової [2]. Основна увага приділяється характеристиці організаційної діяльності земства та піклувальних установ у здійсненні благодійності. Н. Кайдишева на прикладі Пермської губернії характеризує діяльність влади та суспільства у справі сприяння хворим і пораненим воїнам у період Першої світової війни [7]. У роботі докладно розглядаються учасники, масштаби та форми цієї допомоги, виявляються джерела фінансування благодійних організацій. Приватну благодійність в Росії в умовах Першої світової війни вивчає О. Борщукова [1]. Авторка робить висновок, що саме добровільні пожертвування приватних осіб та організацій були однією з форм прояву патріотичних та моральних почуттів російського населення.

У статті В. Кадневського аналізується досвід участі представників династії Романових в організації благодійності в Російській імперії у роки Першої світової війни [6]. Увагу дослідника І. Задерейчука зосереджено на філантропічній діяльності окремих німецьких сімей у наданні допомоги державі в період військових дій Російської імперії у другій половині XIX – на початку XX ст. [3]. Стаття В. Содоля присвячена діяльності духівництва Кишинівської єпархії на початковому етапі Першої світової війни. На основі даних офіційної церковної преси автор висвітлює заходи керівництва єпархії щодо мобілізації духівництва на збір пожертвувань для армії, надання допомоги сім'ям мобілізованих і пораненим воїнам [10]. Н. Шмакова розглядає роль регіональної преси в інформуванні населення Оренбурзької губернії про благодійність у роки Першої світової війни [14]. Дослідниця наголошує, що преса сприяла підтримці в суспільстві патріотичних настроїв.

Окремі аспекти благодійної діяльності дворян Київської губернії в період Першої світової війни розкриваються у наукових розвідках Т. Ісси. Авторка робить акцент на участі дворян у відкритті благодійних шпиталів та приватних дворянських лазаретів,

співпраці з Російським товариством Червоного Хреста [4; 5]. О. Чвікаловим на матеріалах Воронежської губернії висвітлюються форми і методи організації дворянської благодійної допомоги постраждалим у період російсько-японської війни [13]. Науковець наголошує, що дворянська благодійність мала свою специфіку та спрямованість, здійснювалась не стихійно, а в рамках корпоративних органів самоврядування, та носила всестановий характер. Однак специфіка благодійної діяльності південноукраїнського дворянства в умовах військових дій залишається недостатньо дослідженою. Метою статті є висвітлення напрямків благодійної діяльності дворян Таврійської губернії у 1854-1855 рр., визначення внеску шляхетного стану в полегшення соціальної ситуації в регіоні під час Кримської війни.

Архівні матеріали з історії Таврійської губернії напередодні та під час Кримської війни засвідчують, «настрої населення губернії були піднесені, що виявлялось усюди в привітній зустрічі військ, які вступали в межі губернії, та зроблених на їхню користь пожертвувань» [8, с. 6]. Активну участь у благодійній підтримці армії брало місцеве дворянство, допомога котрого виявлялась у різноманітних формах. Представники вищого стану опікувались військами, які проходили даною територією. Так, із дворянських маєтків у 1854-1855 рр. поставлялось сіно: від подружжя Давидових – 2 тис. пуд., від князя Махмет-бея Балатукова – 5 тис. пуд., від поміщика Овсяннико-Куликовського – 1200 пуд., від поміщика Садовського – 200 пуд., від дворянина Сокологорського – 150 пуд., від графа Толстого – 800 пуд., від титулярного радника Сеїта Халіля ефенді – 1 тис. пуд., від полковника Хрущова – 2140 пуд., від Джантемір-мурзи Ширинського – 1200 пуд., від титулярного радника Яснікольського – 200 пуд. та ін. [8, с. 102, 108; 11, с. 7, 94, 100]. Крім того, дворяни поряд із представниками інших станів відпускали дрова, зокрема, поміщик Дульветов – 20 саж., поміщик мурза Каратайський – 100 саж., предводитель дворянства Сімферопольського повіту Качоні – 5 саж., Меміш Челебі – 5 саж., поміщик Осман-бей Хункалов – 10 саж. і т.д. [11, с. 8, 93, 95].

Сприяли дворяни й вирішенню продовольчого питання. У 1854 р. для прийому військ подружжя Давидових пожертвувало 200 пуд. капусти, 100 пуд. буряків, 10 чв. картоплі; вдова генерала Попова надала 6 пуд. яловичини, 17 пуд. білого хліба, 45 відер вина; Рахманови та Риков офірували 1200 білих хлібів, 62 пуд. пшона, 102 відра горілки; предводитель дворянства Феодосійського повіту Рудзевич відпустив 20 шт. рогатої худоби [11, с. 8, 93-94]. У 1855 р. від Мелітопольського повіту таємний радник Бутурлін, Кампенгаузен, граф Канкрін, Рахманов, повітовий предводитель дворянства Риков, Синельников спільно пожертвували 510 чв. вівса і 60 чв. ячменю; графиня Толстая офірувала 215 чв. вівса і ячменю, хліб та горілку; поміщик Потье відпустив 100 чв. вівса. Значними були поставки вина, зокрема, генералом Мальцовим по 250 відер білого і червоного, графом Потоцьким 500 відер, сенатором Фундуклеєм 1 тис. відер; а також рогатої худоби: поручиком Дульветовим 10 шт., поміщиками Лампсі 40 шт., Лоренцовим і Брагером 19 шт., Осман-беєм Хункаловим – 31 шт., Шатіловим 11 шт. і т.д. [8, с. 99-100, 102]. Щедрістю відзначались частування військ, які організовували представники таврійського дворянства: Бутурлін, Дульветов, Каламара, барон Кампенгаузен, граф Канкрін, Рахманов, Скадовський, титулярний радник Сеїт Халіль ефенді, граф Толстой, Цомакіон та ін. [11, с. 7, 102].

Надходили також спільні пожертвування від шляхетного населення повітів губернії. Наприклад, сімферопольське дворянство в 1854 р. пожертвувало 300 пуд. сіна, 33 чв. вівса, 49 чв. ячменю. Цього ж року дворянами Євпаторійського повіту були відпущені хліб, м'ясо, горілка, вівці для частування військ, окрім того сіно та солома [8, с. 6]. Дворяни і поміщики Дніпровського повіту в 1854 р. офірували хліб, вино, рибу, овець, білизну, сіно, пальне, гроші та 7130 пуд. сухарів [11, с. 92, 97-98]. Наступного року предводитель дворянства Дніпровського повіту звітував про поставку 6885 пуд. сухарів, 96 саж. цегли для пального та пожертвування на суму 153 руб. У 1855 р. дворянством Феодосійського повіту

було надано 3340 пуд. сіна та 18 шт. рогатої худоби. У цей же період від Мелітопольського повіту було поставлено 1 тис. чв. вівса, 3274 чв. борошна для сухарів, 3 тис. пуд. сіна, продовольство для частування військ та 733 руб. [8, с. 103, 108].

Поряд з матеріальними пожертвуваннями представники дворянства офірували гроші. Доцільно зауважити, що це не завжди були великі суми, однак значний кількісний показник учасників благодійних акцій у результаті давав неабиякі ресурси коштів. Наприклад, у досліджуваній період на потреби війська поступили: 100 руб. від дружини колезького радника Гірс, 50 руб. від справника Ессена, 253 руб. від губернського предводителя дворянства Овсянко-Куликовського, 25 руб. від дійсного статського радника Перовського, 145 руб. від вдови генерала Попової, 500 руб. від спадкоємців Рикова, 300 руб. від статського радника Штігліца та ін. [8, с. 93, 100, 103; 11, с. 7-8]. Поміщик Дніпровського повіту, відставний генерал-майор Євген Вассаль у 1854 р. писав губернатору: «За бажанням батька і братів моїх я зібрав з прибутків нашого сімейного маєтку 3 тис. руб. сріблом, які надсилаю Вам для використання на військові потреби проти ворога віри і царя. Це приношення є слабким доказом нашого бажання бути корисними вітчизні» [8, с. 94]. Показовим є і наступний факт: титулярний радник Шмаков пожертвував на користь армії коштовні речі, серед яких золотий злиток, п'ять золотих монет, дві срібні медалі, дві столові та дві чайні ложки зі срібла, золоту оправу від тростини [11, с. 92].

Вищий стан збирав кошти на потреби діючої армії за так званими загальними підписками. Зокрема, дворянами Таврійської губернії в 1854 р. було пожертвувано: 330 руб. (Перекопський повіт), 1 тис. руб. (Сімферопольський повіт), 1 тис. 100 руб. (Ялтинський повіт). У 1855 р. дворяни Феодосійського повіту офірували для війська 1015 руб. [12, с. 48-50]. Благодійні збори організовувались таврійським дворянством і за іншими статтями, як-от: на користь морських чинів та їхніх сімей, на допомогу жителям південного берега тощо.

Дворяни Таврійської губернії надавали для розміщення поранених військових приміщення у громадських будівлях та у власних маєтках. Так, у 1854 р. вищий стан виділив для приймання поранених Шляхетний пансіон при Сімферопольській гімназії [12, с. 50]. Крім пансіону в м. Сімферополі приміщення для поранених дворянським зібранням були відведені в богоугодному закладі, в будинку для прочан Таранова-Білозерова, повітовому училищі й татарському училищному відділенні. А коли цих будівель виявилось замало, було запропоновано зайняти для хворих будинок дворянського зібрання [11, с. 39].

Дворяни також із готовністю віддавали для розміщення поранених воїнів свої будинки. Серед них у 1854-1855 рр.: статський радник Мейєр, губернський кадієскер Сеїт-Халіль ефенді, Мурад мурза Аргінський, дворянки К. Шмакова та Браїлко [11, с. 41, 43]. Під лікарню був облаштований двоповерховий будинок штабс-ротмістра Селамета мурзи Кримтаєва. Того ж року відділення шпиталю для офіцерського складу були організовані в будинках П. Фабра, колезького секретаря Міхно, полковника Говорова, княгині Хункалової, князя Балатукова, графа Демезона та ін. [9, с. 125; 11, с. 45-46].

Поступово відкривалися шпиталі й в інших місцевостях губернії. Зокрема, в м. Каховка лікувальний заклад був відкритий за сприяння губернського предводителя дворянства М. Овсянко-Куликовського. Власним коштом Микола Миколайович облаштував приміщення з усім необхідним на 25 осіб. Крім того, він та його мати відпускали для хворих прислугу, тапчани, чай, цукор, коров'яче масло, журавлину тощо [11, с. 47]. У 1854-1855 рр. були засновані шпиталі та склади для провіанту в маєтках графині Толстої, генеральши Попової, графа Бобовича, поручика Несходовського, губернського секретаря Бекірова, спадкоємців поручика Ковалевського, а також поміщиків Мазгані, Дерев'янків, Давидових, Каракаша, Нотари, Стівена, П. Ревеліоті, капітана Мишковського [11, с. 48]. Для прикладу, граф Канкрин опікувався 50 пораненими, для їхніх потреб у маєтку діяла аптека та працював лікар [9, с. 128]. Доцільно зауважити, що у переважній більшості представники шляхетного стану віддавали свої будинки безкоштовно і від винагороди, запропонованої державою після закінчення війни, відмовлялися.

У лютому і березні 1854 р. пересування військ було ускладнене через значні снігові опади та бездоріжжя. Співчуваючи ситуації, поміщики Мелітопольського повіту виставили 775 підвід, а дворяни Перекопського повіту – 20. Сімферопольське дворянство в березні пожертвувало на заготовлення підвід 750 руб., а в травні-червні 1854 р. відпустило 34 підводи [11, с. 7, 9, 91-92]. У наступному році дворянами Дніпровського повіту було виділено 6291 підвід, а Мелітопольського повіту – 2251 підводу [8, с. 108]. Справедливості заради відзначимо, що серед дворян та поміщиків були й такі, що ухилялись від поставок підвід. Взагалі, шляхетний стан у Таврійській губернії охочіше замість підвід жертвував гроші.

У значних розмірах таврійське дворянство жертвувало перев'язочний матеріал та білизну для поранених і хворих військових. Наприклад, у 1854-1855 рр. корпію, бинти, компреси, білизну офірували: дійсна статська радниця Бутурліна, статський радник Іваненко, баронеса Кампенгаузен, графиня Канкринна, штабс-капітанша Кшавецька, штаб-ротмістр Львов, предводитель дворянства Мелітопольського повіту, вдова генерал-майора Попова, таємний радник Рахманов, Стівен, графиня Толстая, Третьякова та ін. [9, с. 120-121]. Зокрема, представниками шляхетного стану було відпущено: поміщицею Бредіхіною два мішки корпії, бинтів і компресів; дворянками Давидовою 47 ф. корпії, 97 бинтів і 24 дюж. компресів; Книшовою 20 ф. корпії і 150 арш. бинтів; поміщиком Кованьком 98 сорочок; поміщиком Лоренцовим 2 тис. арш. полотна; Рахмановими 3 пуд. 5 ф. корпії; полковником Черняєвим 1 пуд. корпії [9, с. 121-122].

На користь поранених, насамперед, тих, які проходили лікування в будинку губернського дворянського зібрання, від дворян Таврійської губернії поступали грошові пожертвування. Так, у 1854 р. для покращення побуту хворих вояків пожертвували: дворяни Сімферопольського повіту 100 руб., Дніпровського повіту – 250 руб. [12, с. 49]. У 1855 р. на поліпшення утримання поранених дворянством губернії було відпущено 250 руб., а також корпію, бинти та компреси. Феодосійські дворяни офірували на цей же предмет 765 руб. [12, с. 50].

Отже, дворянська спільнота Таврійської губернії відіграла значну роль у підтримці вояків, їхніх сімей, поранених та хворих у 1854-1855 рр. Дворянство у своїй благодійній діяльності використовувало можливість безпосереднього контакту з верховною владою, що спонукало шляхетний стан відгукуватися на зовнішні загрози консолідацією, різноманітними формами благодійної діяльності, котрі мали помітне патріотичне забарвлення. Мотивація благодійної діяльності кращих представників дворянської верстви ґрунтувалася на принципах християнського милосердя і людинолюбства. Специфічною особливістю дворянської благодійності було те, що дворянство здавна було орієнтоване на військовий захист вітчизни, а військова справа вважалася головною прерогативою дворянського стану. Саме тому у воєнні часи дворяни прагнули допомогти справі захисту вітчизни, чи своєю безпосередньою участю у війні, чи надаючи сприяння воїнам, пораненим і хворим.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Борщукова Е.Д. Частная благотворительность в России в условиях Первой мировой войны как элемент в выявлении патриотических настроений / Е.Д. Борщукова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2008. – № 84. – С. 59-65.
2. Волкова Л.А. Благотворительность в Вятской губернии в годы русско-японской войны 1904-1905 гг. / Л.А. Волкова // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2013. – № 2 (28): в 2-х ч. Ч. I. – С. 33-36.
3. Задерейчук И.П. Благотворительная деятельность немцев Крыма в период военных действий Российской империи во второй половине XIX – начале XX вв. / И.П. Задерейчук // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия: Исторические науки. – 2014. – Т. 27 (66). – № 4. – С. 19-25.

4. Ісса Т.В. Благодійна діяльність представників дворянства Київської губернії в роки Першої світової війни / Т.В. Ісса // Інтелігенція і влада. – 2013. – Вип. 29. – С. 53-58.
5. Ісса Т.В. Роль приватних дворянських лазаретів в організації медичної допомоги під час Першої світової війни / Т.В. Ісса // Історичні студії суспільного прогресу. – 2014. – Вип. I. – С. 12-16.
6. Кадневский В.М. Благотворительность дома Романовых в годы Первой мировой войны / В.М. Кадневский // Вестник Омского университета. – 2014. – № 3. – С. 109-112.
7. Кайдышева Н.Н. Организация помощи больным и раненым воинам в Пермской губернии в годы Первой мировой войны / Н.Н. Кайдышева // Вестник Челябинского государственного университета. – 2015. – № 2 (357). – Серия: История. – Вып. 62. – С. 101-107.
8. Маркевич А. Таврическая губерния во время Крымской войны. По архивным материалам / А. Маркевич. – Симферополь: Типография Таврического губернского земства, 1905. – 260 с.
9. Смесь // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – Симферополь: Типография Таврического губернского правления, 1895. – № 22. – 133 с.
10. Содоль В.А. Благотворительная деятельность духовенства Кишиневской епархии на начальном этапе Первой мировой войны (по материалам «Кишиневских епархиальных ведомостей») / В.А. Содоль // Русин. – 2014. – № 4 (38). – С. 30-46.
11. Таврическая губерния во время Крымской войны // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – Симферополь: Типография Таврического губернского земства, 1905. – № 37. – 260 с.
12. Учебные заведения Таврической губернии во время Крымской войны (По делам архива Симферопольской гимназии) // Известия Таврической ученой архивной комиссии. – Симферополь: Таврическая губернская типография, 1904. – № 36. – 98 с.
13. Чвикалов А.И. Роль дворянского сословия в организации благотворительности в период русско-японской войны (на материалах Воронежской губернии) / А.И. Чвикалов // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: История. Политология. Экономика. Информатика. – 2008. – № 2 (42). – Вып. 6. – С. 89-94.
14. Шмакова Н.Н. Оренбургская пресса о милосердии и благотворительности в годы Первой мировой войны / Н.Н. Шмакова // Вестник Оренбургского государственного педагогического университета. Электронный научный журнал. – 2014. – № 1 (9). – С. 118-124.

REFERENCES

1. Borshhukova E.D. Chastnaja blagotvoritel'nost v Rossii v uslovijah Pervoj mirovoj vojny kak jelement v vyjavlenii patrioticheskikh nastroenij / E.D. Borshhukova // Izvestija Rossijskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A.I. Gercena. – 2008. – № 84. – S. 59-65.
2. Volkova L.A. Blagotvoritel'nost v Vjatskoj gubernii v gody russko-japonskoj vojny 1904-1905 gg. / L.A. Volkova // Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i juridicheskie nauki, kulturologija i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki. – Tambov: Gramota, 2013. – № 2 (28): v 2-h ch. Ch. I. – S. 33-36.
3. Zaderejchuk I.P. Blagotvoritel'naja dejatel'nost nemcev Kryma v period voennyh dejstvij Rossijskoj imperii vo vtoroj polovine XIX – nachale XX vv. / I.P. Zaderejchuk // Uchenye zapiski Tavrisheskogo nacionalnogo universiteta im. V.I. Vernad'skogo. Serija: Istoricheskie nauki. – 2014. – T. 27 (66). – № 4. – S. 19-25.
4. Issa T.V. lahodiina diialnist predstavnykiv dvorianstva Kyivskoi hubernii v roky Pershoi svitovoi viiny / T.V. Issa // Inteligencija i vlada. – 2013. – Vyp. 29. – S. 53-58.
5. Issa T.V. Rol pryvatnykh dvorianskykh lazaretiv v orhanizatsii medychnoi dopomohy pid chas Pershoi svitovoi viiny / T.V. Issa // Istorychni studii suspilnoho prohresu. – 2014. – Vyp. I. – S. 12-16.
6. Kadnevskij V. M. Blagotvoritel'nost doma Romanovyh v gody Pervoj mirovoj vojny / V.M. Kadnevskij // Vestnik Omskogo universiteta. – 2014. – № 3. – S. 109-112.
7. Kaydysheva N.N. Organizatsiya pomoshchi bolnym i ranenym voenam v Permskoy gubernii v gody Pervoy mirovoy vojny / N.N. Kaydysheva // Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2015. – № 2 (357). – Seriya: Istorija. – Vyp. 62. – S. 101-107.
8. Markevich A. Tavricheskaja gubernija vo vremja Krymskoj vojny. Po arhivnym materialam / A. Markevich. – Simferopol: Tipografija Tavricheskogo gubernskogo zemstva, 1905. – 260 s.
9. Smes // Izvestija Tavricheskoi uchenoi arhivnoj komissii. – Simferopol: Tipografija Tavricheskogo gubernskogo pravlenija, 1895. – № 22. – 133 s.

10. Sodol V.A. Blagotvoritelnaya deyatelnost dukhovenstva Kishinevskoy eparkhii na nachalnom etape Pervoy mirovoy voyny (po materialam «Kishinevskikh eparkhialnykh vedomostey») / V.A. Sodol // Rusin. – 2014. – № 4 (38). – S. 30-46.

11. Tavricheskaya guberniya vo vremya Krymskoy voyny // Izvestiya Tavricheskoy uchenoy arkhivnoy komissii. – Simferopol: Tipografiya Tavricheskogo gubernskogo zemstva, 1905. – № 37. – 260 s.

12. Uchebnye zavedeniya Tavricheskoy gubernii vo vremya Krymskoy voyny (Po delam arkhiva Simferopolskoy gimnazii) // Izvestiya Tavricheskoy uchenoy arkhivnoy komissii. – Simferopol: Tavricheskaya gubernskaya tipografiya, 1904. – № 36. – 98 s.

13. Chvikalov A.I. Rol dvoryanskogo sosloviya v organizatsii blagotvoritelnosti v period russko-yaponskoy voyny (na materialakh Voronezhskoy gubernii) / A.I. Chvikalov // Nauchnye vedomosti Belgorodskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Istoriya. Politologiya. Ekonomika. Informatika. – 2008. – № 2 (42). – Вып. 6. – S. 89-94.

14. Shmakova N.N. Orenburgskaya pressa o miloserdii i blagotvoritelnosti v gody Pervoy mirovoy voyny / N.N. Shmakova // Vestnik Orenburgskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. Elektronnyy nauchnyy zhurnal. – 2014. – № 1 (9). – S. 118-124.

Гончарова Н. Опыт частной дворянской помощи в годы Крымской войны.

В статье на материалах журналов того времени и архивных источников освещаются важнейшие аспекты благотворительной деятельности дворянства в направлении поддержки пострадавших, раненых и больных военнослужащих. Раскрываются основные формы содействия представителями благородного сословия облегчению социального положения в стране в условиях Крымской войны.

Методология данного исследования основана на общенаучных принципах (историзма, объективности, научности) и историко-научных методах (историко-генетический, историко-типологический, историко-сравнительный, хронологический), позволивших объективно раскрыть содержание благотворительной деятельности представителей благородного сословия Таврической губернии в военных условиях.

В заключении утверждается, что дворянское сообщество губернии сыграло значительную роль в поддержке воинов, их семей, раненых и больных в 1854-1855 гг. Мотивация благотворительной деятельности лучших представителей дворянского сословия основывалась на принципах христианского милосердия и человеколюбия.

Ключевые слова: Крымская война, пожертвования, оказание помощи, дворяне, раненные, госпитали, Таврическая губерния.

Goncharova N. Experience of the Noble Private Aid during the Crimean War.

The article highlights the most important aspects of charitable activity of the nobility towards the support of victims, the wounded and sick soldiers on the materials of magazines of that time and archival sources. The main forms of the assistance to representatives of the nobility alleviating disclosed to the social situation in the country under the conditions of the Crimean War.

The methodology of this study is based on the general scientific principles (historicity, objectivity, scientific) and historical-scientific methods (historical-genetic, historical and typological, historical and comparative, chronological), allowed objectively reveal the contents of the charitable activities of representatives of the nobility a certain province in military terms.

In the conclusion is approved, that the noble community of Taurida province has played a significant role in supporting the soldiers, their families, the sick and wounded in the 1854-1855 bienniums. Motivation charity work of the best representatives of the nobility was based on the principles of Christian charity and philanthropy.

Keywords: Crimean War; donations, assistance, nobles, wounded, hospitals, Taurida province.

Одержано 24.09.2015.